

רעו דינאי גר שהדליק אינו-יהודי בשבת, ובו ה' סעיפים:

א שבת קב"ב
ב תוקפות ורא"ש
ג שם והר"ן
ד פטירה קמ"כ
ה ויהי רמזה והנהו פק
ו ה טור ושבלי הלקט
ז שם רבנו תם
ח הפיריכי בפרק זמא

(ב) בְּשִׁבְלֵךְ. הַקְשָׁה ב"י: בְּסִימָן שְׂכָה גָבִי מֵלֵא א"י מִים לְבָקֶתָו מַחֲלֵקֵין בֵּין מְכִירוֹ אוֹ לֹא, וְכֵן לֹא חֵלֵק? וְתֵרֵץ, דְּבִזָּה אִכְלוּ לֹא מְכִירוֹ מַעֲשֵׂם,

בטור לא נזכר שמדנית רק שמן סקמא: * אסור וכי. הינו לצשות לפני
הנר דבר שלא היה יכול לצשות בלא נר (א"ר), וללמד או לכלל בבני המין
גם-כן בכלל זה לאסור¹⁶ [ח' ריב"ש סימן שפז בשם הרמב"ן]: * אפלו וכי.
ונקא בבילאקה דברי הנה צעין הדלקה, הא בבילאקה דרפנן שרי לאחר, וצל-
כן פסקינו דמי שהובא בשבילו מחוץ לתחום דמטר לאסור, ותחומין דרפנן,
ואפלו חוץ ל"ב מיל דלש אוקרים דהוא דאורינא, אפלו הכי שרי לאחר,
כמו שכתב המגן אברהם בתקט"ו אות יח, דאין מפרש ביה¹⁷, ומעביר ד'
אמרו ברשות הרבים, דהלכא דגיטא לי, דאמרין בפרק הארץ, אם עשה
איני ידעין בשביל ישראל, אפלו הכי אסור דל: ישאל להנות מהו, והלכה
כמלך מיני פורש דקרא הוא וזהו בכלל דהוצאה, כמו שכתב הר"ן בפרק
לכל גדול במשה אבות מלאכות, ע"ן שם, דאם לאו אין עושין מהלכה
למשה סניי, ובין שהוא פורש דקרא, תורה שכתב הוי ודכתיב דהוציא
דמא, וכן אם עשה מלאכת הנסח בשביל ישראל, דאם אמרין סקמא
דסקמא הוא: מה לי הנסח מה לי הוצאה, וצ"ל בכתוב דהוציא דמי
[פמ"ג]: * בקבלנות, רוצה לומר: אף דקבלנות כתבו בסימן רוב סעיף ב
דמטר, והא לצען הדלקה אסור משום שהיה נכר, וצ"ן שם בקמ"א אברהם
סעיף קטן יא. מידה, בבית ישראל בלאו הכי אסור בקבלנות, כמבאר שם
בסימן רנב, ור"א פאן קא משמע לו, אף אם הישראל במלך אצל הצי"ו
יהודי [פמ"ג וליב"ש]. וצ"ן בקרבנות הנאל שרצה לחפש וזהו שם הנאשם בלאו
שנאמרו להטיל לעצמן אש-לדוד קציעה. וקאמרו אז אינו. דבבית ישראל בלאו
הכי לא סהני קציעה, וכו'ל בסימן רנב: וגם דצי"ו מדברי הרא"ש אינה
ראיה כלל, דהרא"ש לא קאמר רק דאם אינו ידעין האביל מעצמו להנחת
ישראל אין צריך הישראל למחות בידו, והשם דאין הישראל עושה שום
פעולה בזה, אבל לא שיהא מטר הישראל בעצמו להנות מפעולה הצי"ו
יהודי שעשה בשבילו וכן להטילים פעולתו בשפה, וצ"ן בסימן רנב בנכר
אברהם סעיף קטן יא; וחדש, דהא בבית יוסף וגם הרמ"א הסכימו בצי"ן
עו דלא סהני קציעה, ולהטין בסימן שכה העתיקו דברי הרא"ש בלי שום
חולק, ע"ן שם בסיף יג, ושל-בדוקה כמו שכתבנו: * לצרכו. ואם הצי"ו
יהודי חלוק איתו קיים או נר משמן פטול, הבבאר בסימן רסד, אסור
להשמשש לפניו, דלא צריך משאם היה של ישראל דחשקין נר שפא שיה,
וכן כתב הפרי מגדים. כתב האלה רבה: אינו ידעין שרצה לחטן נר של
ישראל [דהינו למחט הפחילה] ונכבה בידו ונר והדליקו, נראה לי דמטר,
דזה הוי כמו לצרכו בין שנכבה בידו, ע"ן שם¹⁸. ולבקש לאינו ידעין למחט
בדוא אסור¹⁹: * אין בו סכנה. ובשם בו סכנה, אפלו חלוק ישראל
בשבילו מטר לכל להשמשש לאורו, דנר לאחד נר למאה²⁰ וכן מוכח מבאר
הגר"א: * ויש אסורים וכי. ודבריהם, אפלו אם עשה בשביל חולה
ששם בו סכנה, אסור לשאר אנשים להתחמם נגדה משום דחשך לשמא נרבה

(טו) בית-יחסף; (טז) מורכב שם בגמרא, וכן פסקו כל הפוסקים; (יז) רש"י; (יח) אליה רבה ופרי-מגדים; (יט) מגן-אברהם; (כ) מנצחית-השקל ותוספת-שבת; (כא) מטה-יהודה, וכן כתב ה"ר"א; (כב) גמרא; (כג) אחרונים; (כד) סגן-אברהם ואלהיה רבה; (כה) סגן-אברהם לפי דעת ה"ח, וכן הקדים האלהיה רבה לד"א. ועין בספר חמדי-משה ומטה-יהודה שהסבירו לתרוץ קמא של הבית-יחסף, דבשאינו מכיר שרי לכלי צלמא:

הלכות שבת סימן ערה רעו

ביאורים ומוספים

לישראל להיקבר בקבר שמפורסם הדבר שבעשיתו חיללו שבת עבדו. וכן כתב לעיל (סי' רמד ס"ק יט) ובשעה"צ שם (ס"ק בא).

3) שם מדובר לענין איסור אמירה לנכרי ולא לענין איסור הנאה ממלאכת נכרי, ויתכן שבמקום המילים 'סעיף ב' צריך להגיה 'סעיף ד' (חידושי בתרא) ששם כתב השו"ע, שאם נכרי תפר בגד בשבת בשביל ישראל בקבלנות, מותר לישראל ללוכשו בשבת, והרמ"א שם הולק ואסור, ומ"מ מיקל בשעת הצורך.

והטעם שהשו"ע והרמ"א כאן סתמו שאסור ליהנות מנר שהדליק נכרי בשבת בשביל ישראל בקבלנות, ביאר במשנ"ב שם (ס"ק כז) שבהדלקת הנר כוונת הנכרי היא שיהנה הישראל מהמלאכה בשבת, מה שאין כן בבגד שהנכרי עשה את המלאכה בשבת רק כדי למדור להשלים את מלאכתו. וסיים שם, שלפי זה אם אמר הישראל לנכרי סמוך לחשיכה 'מדוע לא סיימת לתפור לי את הבגד', והנכרי הבטיח לו שיתפור עבורו בשבת, אסור ללוכשו בשבת, כיון שכונת הנכרי בעשיית המלאכה בשבת, היא כדי שיהנה הישראל מהבגד בשבת.

[משנ"ב ס"ק ב]

מדרבנן, דאם יתא קטר לקנות יאמר לו להקלוק.

4) וטעם נוסף כתב לקמן (סי' שכה ס"ק כח) שאסור ליהנות ממלאכה שעשה נכרי בשבת אפילו עד מוצאי שבת בכדי שיעשו, כדי שלא יהנו ממלאכה הנעשית בשביל ישראל בשבת, וכל שכן שמטעם זה אסור גם בשבת עצמה ליהנות ממלאכת הנכרי, וביאור הדבר כתב הים של שלמה (ביצה פ"ג סי' ד), שגנאי הוא לאדם שיהנה ממלאכת שבת.

[משנ"ב ס"ק ג]

אפילו נכרי. ולא דמי למי שהובא בשבילו מחוץ לתחום בשבת דקטר לאסור, ויבדלמן בסימן שכה סעיף ח' וכו', וכן קל אסור דרבנן שיעשה אינו יהודי בשביל ישראל, קטר לאסור שלא נעשה בשבילו.

5) ואף שלגבי אדם אחר שלא נעשית המלאכה בשבילו, אין סיבה לגזור שמא יאמר לנכרי, כתב לקמן (סי' שכה ס"ק עד) שלא חילקו חכמים בדבר שנעשית בו מלאכה גמורה בשביל ישראל.

6) אבל למי שהובא בשבילו אסור ליהנות ממנו, ולמרות שלא נעשית המלאכה בגוף הדבר, שלא נשתנה הדבר מכמות שהיה, ואילו לענין מעשה שבת שעשה ישראל, כתב בבית"ל לקמן (סי' שיח ס"א ד"ה אחת) שכשהביא הישראל בשוגג מרשות לרשות, מותר מעיקר דין ליהנות מזה, כיון שלא נעשית המלאכה בגוף הדבר, שלא נשתנה הדבר מכמות שהיה, ובטעם החילוק, ביאר בשו"ת שבת הלוי (ח"ג סי' לה) שכיון שטעם האיסור ליהנות ממלאכת נכרי בשבת הוא שחוששים שמא יאמר לו הישראל לעשות עבורו מלאכה בשבת, אם כן אין לחלק בין מלאכה שעל דה השתנה הדבר מכמות שהיה, למלאכה שלא השתנה הדבר, משא"כ במעשה שבת שעשה ישראל שאסורו משום קנס, ולא משום שחששו שמא יאמר לישראל לעשות בשבילו בשבת, כמבואר לקמן (סי' שיח ס"ק ד-ה).

7) ואף בני ביתו של מי שנעשתה המלאכה עבורו, כתב השו"ע לקמן (סי' תקטו ס"ה) שאסור להם ליהנות מהמלאכה, וביאר במשנ"ב שם (ס"ק מז), שמסתבר שכונת הנכרי לעשות המלאכה עבור כל בני הבית, והוסיף, שהוא הדין אורחים הסמוכים על המשך בעמוד הבא

[משנ"ב ס"ק כז]

שמה יסתפק¹⁸⁴, ואף על-גב דלענין הקלקה לא אקרו משום¹⁸⁵, ולבשיטתם ממנו יתחייב משום מכבה [כמו שביאר לקמן (סי' תקיד ס"ק יד)], שכיון שבהסרת השמן בזה אור הנר במקצת, נחשב בכך כמכבה.

35) אבל באופן שהשמן אינו מונח בכלי שהפתילה בתוכו אלא בכלי נפרד, כתב השו"ע לעיל (סי' רסה סעיף א-ב) שחששו שמא יסתפק מהשמן ואסרו להדליק כך. ובטעם הדבר ביאר המשנ"ב שם (ס"ק א), שמפני שהשמן בכלי אחר אין אדם פורש ממנו, ועלול לשכוח ולהסתפק ממנו בשבת, ונמצא שהוא חייב משום מכבה שהרי הקצה את השמן לנר. והוסיף שם (ס"ק ב), שאף לדעות שאין בכיבוי הרגיל משום מלאכה דאורייתא, מ"מ גזרו חז"ל משום כיבוי שיש בו חיוב לכל הדעות [וכביאור המחצה"ש שם ס"ק א].

[משנ"ב ס"ק כז]

בווי מצוה¹⁸⁶, קשה, דכלאו הכי אסור משום סכנה דאיתי לידי נכפה¹⁸⁷.

36) ולהשתתף או לעשות צרכיו או להניח דבר מטונף בפני הנרות, כתב הכף הדדים (ס"ק מב) שכל שכן שיש בזה משום בחי' מצוה, ואסור. ואף נרות שלא בירכו עליהם, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פפ"ג ס"ק ד) שאם הדליקו לבדו שבת, שייך בהם ביוז' מצוה, והוסיף, שמ"מ נר שהדלק בבית הבטא אינו בכלל זה, כיון שלשם כך הדליקוהו שם.

ולחלופי טיטול לתינוק במקום שהנרות דולקים, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שיעמוד הוא עצמו כהפסק בין הנרות לתינוק, שבאופן זה אין הדבר נחשב כביזוי הנרות, ולמרות שאורם מתפשט גם לצדדים.

37) ולגבי נורת פלורנט, דעת הגר"נ קרליץ (שם) שאין דינה כנר לענין זה, כיון שאינה אלא ברק אבל לא אש. אמנם, לגבי נורת חשמל שיש בה חוט להט, הסתפק שם אם נחשבת היא כנר לענין זה.

סימן רעו

דיני נר שהדליק אינו יהודי בשבת

[משנ"ב ס"ק א]

והוא הדין לכל מלאכה שיעשה האינדיהודי בשבת בשביל ישראל, ויבדלמן¹⁸⁸, ויבדלמן בסימן שכה סעיף ח' וכו', וכן קל אסור דרבנן שיעשה אינו יהודי בשביל ישראל, קטר לאסור שלא נעשה בשבילו.

1) וכן חרש שוטח וקטן שעשו מלאכה בשבת בשביל ישראל, כתב בבית"ל לקמן (סי' שכה ס"א ד"ה א"י) שאסור ליהנות מהמלאכה. 2) ומשך הזמן שאסור ליהנות מהמלאכה, כתבו השו"ע לקמן (סי' שכה ס"ז וסי' תקטו ס"א) והרמ"א לעיל (סי' רנב ס"ד) שהוא עד מוצאי שבת בכדי שיעשו, ואפילו אם צוה הישראל את הנכרי לעשות מלאכה עבורו בשבת, כתב השו"ע לקמן (סי' שז ס"ב) שלא נאסר ליהנות מהמלאכה רק עד מוצאי שבת בכדי שיעשו, וכשחל ייט אחר השבת, כתב השו"ע לקמן (סי' תקטו ס"א) שאסור עד מוצאי יו"ט בכדי שיעשו.

וכשעשה הנכרי מלאכה בפרהסיא, וידעו רבים שהיא נעשתה עבור ישראל, כתב במשנ"ב לקמן (סי' שז ס"ק עב) שלמי שנעשתה המלאכה עבורו אסור לעולם ליהנות ממנה, ומ"מ כתב לקמן (סי' שכה ס"ק עג) שבשעת הצורך אין להחמיר בזה בשאר מלאכות, אלא רק בקבר שמעשה בפרהסיא בשביל ישראל, משום שגנאי הוא

הלכות שבת סימן ערה רעו

ביאורים ומוספים המשך

שמצויות מהלות בתינוקות, כשיש ספק שהרעב יגרום לקטן חולי מעיים וכדו', נחשב הדבר לספק סכנה, ומחללים שבת בשבילו אפילו ע"י ישראל.

וכן קטן שמצטער, כגון ילד קטן שנשאר לבדו בבית כשאמו צריכה לנסוע בשבת עם אביו ללדת בבית חולים, דעת הגר"ש אלישיב (תורת היולדת פ"ב הע' א) שנחשב הקטן לענין זה לחולה שאין בו סכנה, ומותר לומר לנכרי להסיעו לבית קרוביו, משום צער הילד וישוב דעתה של היולדת.

וכן קטן שמפחד מחושך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ג פפ"א סוף ס"ק ז' ובשעה"צ שם ס"ק קיא) שאם הפחד יכול להביאו לידי חולי, מותר לומר לנכרי שידליק את האור, אמנם אם יכול להסיר את דעתו מהפחד, אסור לקרוא לנכרי.

ושיעור הגיל של קטן לענין פחד מחושך, כתב הקצות השלחן (סי' קלד בדה"ש ס"ק יח) שהוא אפילו בקטנים בני שבע או שמונה, והכל לפי ראות עיניו, שאם טבעם להקים רעש בהיותם בחושך ואין דעתם מיושבת עליהם מחמת הפחד, מותר לומר לנכרי להדליק את האור, ולענין צרכי אכילתו, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' עח) שהוא עד בן תשע, ובשו"ת אור לציון (ח"ב פל"ו תשובה ד) כתב, שעד י"ג שנה נחשב כקטן לכל צרכיו.

ולענין אם זקן נחשב לחולה שאין בו סכנה, כתב בשו"ת אור שמח (ח"ב סי' כא) שאע"פ שיש זקנים חלשים שדינם כחולה שאין בו סכנה, מ"מ אין לכלול את כל הזקנים בד"ז, וכן דעת הגר"ש אלישיב (ארחות שבת ח"ב פ"ב הע' קסג) שזקן אין דינו כחולה שאין בו סכנה, וצריך לדון כל מקרה לגופו.

(10) וכן לענין לומר לנכרי לחמם מים בשבת כדי לרחוץ בהם את כל גופו של התינוק בחמין, כתב לקמן (סי' שלא ס"ק לד) שאסור, כיון שאין מחזיקים את החימום לענין זה כחולה, אלא כמצטער קצת, ואפילו לחמם מים ביו"ט באופן זה שהוא רק שבות דשבות [לדעת הסוברים שחימום מים ביו"ט לצורך רחיצת כל הגוף הוא רק איסור דרבנן], כתב לקמן (סי' תקיא ס"ק יג) שאסור.

[משנ"ב ס"ק ז]

דלא ש"ף כאן ג'נה ש"מא יאמר לו להדליק בפ"ביל חול"ה.

(11) וכן לגבי נר שהדליק הנכרי לצרכו, אין גזירה שמא יאמר לו הישראל להדליק, שהרי כתב הרמ"א לקמן (סי' שז סכ"א) שמותר לישראל לומר לנכרי שיעשה מלאכה לעצמו בחפציו שלו. אמנם לענין פת שאפה נכרי לצרכו, כתב השו"ע לקמן (סי' שכה ס"ד) שיש אומרים שאסור לישראל לאכול ממנה, וביאר במשנ"ב שם (ס"ק טז) שבדבר מאכל שאדם להוט אחריו, חוששים יותר שמא יאמר לנכרי לאפות עבורו.

[משנ"ב ס"ק ח]

אפ"ה הוא מ"כר, ולא מ"לש"ן ש"מא ד"ב"ה בפ"ביל⁽¹²⁾, ד"נר ל"א"ס"ד נ"ר ל"מ"א⁽¹³⁾.

(12) ואף על פי שבזמנינו הדלקת האור היא מלאכה קלה ביותר, והרי מבואר לקמן (סי' שכה ס"ק כב) שדבר שקל לעשותו גורו בו שלא יהנה ממלאכת נכרי אף כשעושה זאת לצורך עצמו, ביאר הגר"ש אויערבך (שולחן שלמה שם ס"ק י) שאין הדלקת האור דומה לפיזית הנושרים בשבת [או לפיזית שליטת עצמות], שדקא המשך בעמוד הבא

שולחן בעל הבית באופן קבוע, ואפילו אורחים שהזמינם במקרה, צידד להחמיר, אם לא שהזמינם אחרי שהנכרי הביא את הדבר מחוץ לתחום.

[משנ"ב ס"ק ז]

דלא א"מ"ר"ן ק"ע"נ"ו: א"נ"ר"ה"ר אד"מ"א ד"נ"ק"ש"ה ע"כ⁽¹⁴⁾.

(8) אמנם בנכרי שבא לכבות דליקה בשבת, כתב השו"ע לקמן (סי' שלד סכ"ה) שאין צריך למחות בידו, ובטעם החילוק ביאר במשנ"ב שם (ס"ק סא) שנכרי הבא לכבות את הדליקה עושה כן להנאת עצמו, שיועד שיקבל שכר על מלאכתו, ואין גוף הישראל נהנה ממלאכת הנכרי [שהרי הנכרי רק מונע הפסד מהישראל], משום כך אין צורך למחות בידו, מה שאין כן בנכרי שהדליק נר עבור ישראל, אף שעשה כן עבור עצמו שיקבל על כך שכר, מ"מ כיון שגוף הישראל נהנה ממלאכת הנכרי, אסור ליהנות ממנה בשבת.

וכן בכל מקום שאין גוף הישראל נהנה ממלאכת הנכרי, כגון שוטר תנועה נכרי שעוצר את הרכבים לצורך ישראל כדי שיוכל לחצות את הכביש, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ג פפ"א סוף ס"ק י) שמותר לישראל לחצות את הכביש, שהרי הנכרי רק מסיר את המניעה המעכבת אותו מלחצות את הכביש, ובהנאה כזאת לא גזרו. וכן לענין נכרי שהדליק אור כדי שהישראל לא ישן יחיד בבית, צידד האשל אברהם (בוטשאטש, מהדו"ק ס"א) שמותר לישון שם, כיון שהנכרי רק הסיר את המניעה של שינה ביחידות, וסיים שם, שאף אם נחמיר בכך, מ"מ אם נרדם אין צורך להעירו, כיון שהוא נהנה בעל כרחו, ולענין חיוב מחאה בנכרי הבא לכבות את האור, ראה מה שכתבנו להלן ס"ק יא.

ולענין מפתח שהובא באיסור מרה"ר לרה"י על ידי ישראל ופתחו בו את הבית, כתב בשו"ת אגרות משה (אור"ח ח"ב סי' עז) שאסור להיכנס לבית, שכיון שהפתח נפתח באיסור, נאסר הפתח בהנאה, וכן הוכיח הגר"ש אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ה) מדברי המשנ"ב לקמן (סי' תקיח ס"ק מה) לענין מי שהיו לו לפתות טמונות בקרקע, והוציאן נכרי לצורך ישראל, שאסורות הן באכילה ובטלטול עד מוצאי שבת בכדי שיעשו.

אמנם למעשה חזר בו הגר"ש אויערבך (מאור השבת ח"א סי' יח ס"ק נח), וכתב שמותר להיכנס לבית, כיון שלא נעשה שום איסור בפתיחת הבית אלא רק בהנאת המפתח, ולא מוצאו שאסור חז"ל ליהנות ממעשה שבת רק מגוף הדבר שנעשה בו האיסור, ומה שאסור ליהנות מהלפתות, הוא משום שכיון שהן טמונות בקרקע, הרי הן בטלות לקרקע וכמי שאינן בעולם, ולכך כשהנכרי הוציאן מהקרקע נחשב שנעשה האיסור בגופן.

ואפילו באופן שפתיחת הדלת נעשתה באיסור, כגון רלת שנפתחה ע"י כרטיס מגנטי, דעת הגר"ש אלישיב (מלכים אמנון מהדו"ת סי' מח) שמותר להיכנס לבית, כיון שפתיחת הבית נחשבת כהסרת המניעה להיכנס לבית, ואין גוף הישראל נהנה מהמלאכה.

[משנ"ב ס"ק ו]

ה"נ"ו א"ם צ"ר"כ"ם ה"ב"ה⁽¹⁵⁾, א"כ"ל ב"ל"א"ו ה"כ"י ל"א"ו⁽¹⁶⁾.

(9) ולענין אמירה לנכרי לבשל אוכל לקטן שאין לו מה לאכול שהתיר הרמ"א לקמן (סי' שכה ס"ז), כתב החזו"א (אור"ח סי' נט ס"ק ד) שאפילו ברעב של זמן מועט נחשב הקטן לחולה שאין בו סכנה, ואילו רעב של זמן שרגילים להקפיד עליו, נחשב סכנה לקטן ואפילו לישראל מותר לבשל בעבורו, והוסיף, שבזמנינו

הלכות שבת סימן ערה רעו

ביאורים ומוספים המשך

[ביה"ל ד"ה לצור]

דעה ה' קמו לצרכו פתן שנקבה פתו, עין שם¹⁸. ולבקש לאיגרוהדי למחש פנדאי אסור¹⁹.

(18) ולפי טעם זה, אם הכיבוי וההדלקה היו לצורך הישראל, כגון ישראל שכיוון שעון בערב שבת שידליק את האור בלילה, ובא נכרי וניתק את השעון, ועל ידי זה נדלק האור, וכונתו היתה עבור הישראל, כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"י סי' נב) שאסור ליהנות מהאור, אמנם לטעם השני שכתב האיר להתיר, שכיון שהישראל הדליק את הנר לפני שבת כדי שלא יודק לומר לנכרי להדליק לו נר זה בשבת, לא גזר בנר זה שמה יבא לומר לנכרי להדליק, ולכך אם הנכרי כיבה אותו, אע"פ שחזר והדליק לצורך ישראל, מותר ליהנות ממנו, וא"כ הוא הדין בענינו שהישראל הכין את הדלקת האור בערב שבת ע"י שעון, ובא הנכרי וניתק את השעון, אע"פ שחזר והדליק את האור לצורך הישראל, מותר ליהנות מאור זה. וסיים שם, שהמיקל אין מוניחין אותו.

(19) שהרי למחש את הנר, כתב לעיל (סי' רעה ס"ק א) שאסור משום מכבה.

[ביה"ל ד"ה אין ב סנה]

תקבל בו סנה, אפלי תדליק ישראל פשכילו מקר לכל להשתמש לאורו, פנר לאחד נר למאה²⁰.

(20) והדליק לצורך חולה נר גדול שידלק יותר מהזמן שנצרך לו, כתב בשו"ת חלקת יואב (ח"א א"ח סי' י) שמותר, ואין בזה משום איסור ריבוי בשיעורין, כיון שחייב הבערה הוא על מעשה ההבערה, וכאן מעשה ההבערה נעשה בהיתר, מאידך, בשו"ת אבני נזר (א"ח סי' סט) כתב, שאסור משום ריבוי בשיעורין.

הטעם שלדעת האבני נזר אין חוששים במי שהדליק נר בשביל חולה, שמה ירבה שמן בנר כדי שידלק יותר מהזמן שהחולה נצרך לו, וכמו במי שבישל בשר בשביל חולה בשבת, שכתב השו"ע לקמן (סי' שיח ס"ב) שאסור לבריא לאכול מהבשר שמה ירבה התיבות בשר בשביל הבריא, ביאר הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ב הע' קעג) ובח"ג שם, שדוקא במבשל חששו שמה ירבה בשביל הבריא, כיון שכל חתיכה וחתיכה היא ראיה לחולה, משא"כ בנר שריבוי השמן אינו לצורך החולה כלל.

ולענין מי שתלש לצורך חולה ענף עם פרי, שכתב השו"ע לקמן (סי' שיח ס"ב) שמותר לבריא לאכול מהפרי [כשנגמר בישולו של הפרי, שאין בו משום מוקצה (משנ"ב שם ס"ק טו)] ולא חוששים שמה יתלוש ענף שיש בו הרבה פירות גם בשביל הבריא, אע"פ שכל פרי ופרי ראוי לחולה, ביאר הגרש"ז אויערבך (שם פ"ל הע' קנו) שתלישת ענף עם הרבה פירות נראית כדבר חמור בעיני הבריות.

וישראל שהדליק אור עבור חולה שיש בו סכנה באמצעות המתג הראשי, ועל ידי זה נדלקו האורות גם בשאר החדרים, דעת הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ב הע' קעג-קעד) שלמדות שלפני הרמת המתג הראשי היה צריך להוריד את המתגים בשאר החדרים כדי להימנע מריבוי בשיעורין, מ"מ אם לא היתה אפשרות להורידם, מותר ליהנות מהאורות שבשאר החדרים, ולא חוששים שמה ירבה בהדלקת נרות נוספות עבור הבריא, כיון שכל נורה היא הדלקה בפני עצמה עבור הבריא, וכן ביאר שם (פ"ל הע' קנו) לענין נכרי שהדליק נר בשביל חולה, שלא חוששים שמה ידליק נר נוסף בשביל הבריא.

פירות הנחשים אסרו חז"ל בהנאה כיון שיש בזה שני טעמים, גם שארם להוט אחריהם, וגם שקל לתולשם, אבל בהדלקת האור, שאין בה אלא טעם אחד, שהיא מלאכה קלה, מותר ליהנות ממנה כיון שאין אדם להוט אחריה.

(13) היתר זה אינו רק להשתמש באור עצמו שהדליק לצורך החולה, אלא אף אם ע"י מלאכת הנכרי נדלקו גם נורות שאינן לצורך החולה, כגון אם כבה הגרטר השכונתי ואמר לנכרי להפעילו לצורך חולה, ועל ידי הפעלתו נדלקו גם האורות שבשאר הבתים, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א קונטרס מלאכת מהשבת אות ד) שכיון שאי אפשר שהנכרי ידליק רק בשביל החולים ולא בשביל הבריא, מותר גם לבריא ליהנות מהאור שנדלק בביתם [ואע"פ שהנכרי מכירם], ולא חוששים שמה ירבה בשבילם, שהרי בפעולה אחת מדליק הנכרי גם לחולים וגם לבריא, ונר לאחד נר למאה.

[משנ"ב ס"ק ט]

והנשואסרים סבירא להו דבמדרה גריןן שמא ירבה¹⁴.

(14) וכשאסרו משום שמה ירבה, כתב לקמן (סי' שיח ס"ק יד) שרק בשבת אסור, אבל במצאי שבת מותר מיד, ובטעם הדבר ביאר שם, שכיון שהנכרי עשה בהיתר, לא גזר להמתין בכדי שיעשו.

[משנ"ב ס"ק י]

ואם ידוע הוא שאינו מפירו, שרי לכלי עלמא¹⁵.

(15) וחרש שוטח וקטן שעשו מלאכה בשבת לצורך עצמם, כתב בבית הלל לקמן (סי' שכה ס"י ד"ה אינו יהודי) שאפילו במכיר מותר, ולא חוששים שמה ירבו בשבילו.

[ביה"ל ד"ה אסור]

ולקמ' א' לאכל פנני בנר גס"פן פכלל זה לאסור¹⁶.

(16) כוונתו, שאע"פ שאכילה בשבת וכן לימוד תורה הם מצוה, ומצוות לאו ליהנות ניתנו, מ"מ אסור, והעיר הגרש"ז אויערבך (שש"כ פ"ל הע' קלה), שבשו"ת הריב"ש נזכר רק איסור אכילה לאור הנר, ולא נזכר איסור לימוד לאור הנר, וביאר, משום שעיקר מצות אכילה בשבת הוא ליהנות ולהתענג, ולכן אין לומר לגבי זה מצוות לאו ליהנות ניתנו, אמנם החיי אדם (בלל סב סוף סי' כ) כתב, שהטעם שאסר הריב"ש לאסור או ללמוד לאור הנר, הוא משום שאפילו בזמן הלימוד הדבר ידוע שהגוף נהנה מאור הנר.

ובגדר האיסור ללמוד לאור הנר, דעת הגרש"ז אויערבך (שם) שמאחר שהנר נאסר לשאר הנאות, נאסר גם להנאת מצוה, משא"כ בנכרי שהביא ספר מחוץ לתחום [ואפילו מחוץ לייב מיל שיש אומרים שהוא אסור מדאורייתא], כיון שספר ראוי רק להנאת מצוה, מותר ללמוד בו, כיון שמצוות לאו ליהנות ניתנו, וכמו בנכרי שהביא שופר מחוץ לתחום שכתב המשנ"ב לקמן (סי' תקפו ס"ק פז) שמותר לתקוע בו בראש השנה.

[ביה"ל ד"ה אפלן]

קמו שפסח סגן-אקדס תקט"ו אות יח, דאין קפ"ש פתוחה¹⁷.

(17) וטעם נוסף שהתירו איסור תחומין למי שהדבר לא הובא עבורו, כתב בשע"צ לקמן (סי' שכה ס"ק מג) בשם הרמב"ן, משום שאיסור תחומין אינו שוה לכל, שלאדם זה הוא מחוץ לתחום ולאדם אחר הוא בתוך התחום, ולשיטתו לא הותרו למי שלא נעשתה המלאכה עבורו רק באיסור תחומין, ולא בשאר איסורים דרבנן, אמנם כתב שם (ס"ק מח), שמסתמית השו"ע משמע שהתירו בכל איסורים דרבנן.

הלכות שבת סימן רעו

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יא]

לצאת מהבית בשביל (זה"ל) וכו', רוצה להדליק בשביל (זה"ל) וכו', בביתו של אינו יהודי (זה"ל) גם כן צריך למחות²⁴, שהגר והעצים של ישראלי (זה"ל) וכו', כיון שהוא בבית ישראלי²⁶.

(21) וכן אם ישראל אחר אמר לנכרי להדליק אור בבית חבירו, ואפילו אם ישראל הדליק אור בבית חבירו באיסור, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ג פ"א ס"ק ב ד"ה גוי המדליק אור בבית ישראל) שאין בעל הבית חייב לצאת מביתו, כיון שאין אחר יכול לגרשו מביתו ע"י שידליק שם נר באיסור.

(22) וכשעושה הנכרי מלאכה בשביל עצמו בבית הישראלי, כתב לעיל (סי' רמד ס"ק ל) שיש אוסרים ויש מתירים. וסיים, שאם הנכרי מתקן את בגדיו בבית הישראלי מותר לכל הדעות, כיון שניכר שעושה את מלאכת עצמו.

וכשהיה לישראל נר דולק, ובא הנכרי וחוסף נר, שכתב השו"ע להלן (ס"ד) שמתיר לישראל ליהנות כל זמן שהנר הראשון דולק, כתב הביה"ל לקמן (סי' שז ס"ב ד"ה ואפילו) שאף אין חיוב למחות בנכרי שבא להחוסף נר, אמנם במשנ"ב להלן (ס"ק לו) כתב שחייב למחות בו, וראה מה שכתבנו בביה"ל לקמן (סי' שז ס"ב ד"ה ואפילו).

ונכרי שבא לכבות אור עבור ישראל כדי שיוכל לישון, אע"פ שמתיר ליהנות מכך, כיון שאין זו הנאה חיובית, דעת הגרי"ש אלישיב (מלכים אמנוך פ"ד הע' ד) שמ"מ חייב למחות בנכרי, ומאידך, דעת הגר"ש אויערבך (שולחן שלמה ס"ק יב) שאינו חייב למחות בנכרי על כך, וכן דעת הגר"ח פ"י שיינברג (חידושי בתרא סי' רמג ס"ק ג).

(23) ולענין ישראל שמסר בגדיו לכובס נכרי בערב שבת, והתנה עמו שישלם לו, כתב לעיל (סי' רנב ס"ק כב) שאם הנכרי מכבסם בביתו, אע"פ שהישראל רואהו אינו חייב למחות בו, כיון שאין הנכרי מכבס בשבת כדי שיהנה הישראל מהכיבוס בשבת, אלא כדי למחר ולהשלים את מלאכתו, משא"כ כשהנכרי מדליק את הנר בשביל שיהנה הישראל בשבת, אפילו שעושה מלאכה זו בביתו, נראה שעושה כן בשליחות הישראל.

(24) ואם מיחה בו ואעפ"כ עשה, כתב להלן (ס"ק לו) שנחשב שהנכרי עשה לצורך עצמו, ומותר לישראל ליהנות ממלאכה זו, ומי שסיים עם נכרי שיבנה לו בית בקבלנות, ולא התנה עמו שלא יעבוד עבורו בשבת, כתב לעיל (סי' רמד ס"ק כב) שמשמע מלשון הא"ר, שאם הנכרי בונה בשבת, לא די שימחה בו, אלא צריך אף להוציא מעות על כך, ונשאר בצ"ע.

(25) אבל כשהנר העצים של הנכרי, משמע שאינו צריך למחות בו אפילו כשמדליק בבית הישראלי, וכן מבואר להלן ס"ק לו, וכן כתב המג"א (ס"ק ד), וכן מבואר בשע"צ לעיל (סי' רנב ס"ק יז) לענין נכרי שמנער בגדי ישראל בקבלנות בשבת, שאם הקנה הישראל את הבגדים לנכרי בערב שבת היה זה מותר.

(26) וכשאומר לנכרי רמז שלא בדרך ציווי, כגון 'איני יכול לקרות לאור נר שיש בו פחם', או 'הנר אינו מאיר יפה', ושומע נכרי ומתקן, כתב לקמן (סי' שז ס"ק עז) שמתיר אף כשהוא בבית הישראלי, ונראה מדבריו שאינו חייב למחות, והובא בשם הגרי"ש אלישיב (מלכים אמנוך פ"ד הע' ד) שביאר הדבר שכיון שאינו עושה מלאכה חדשה עבור הישראלי, אלא רק משפר את המצב הקיים, אין חובת מחאה באופן זה, ואין זה דומה לכיבוי אור, שהישראל צריך למחות בנכרי העושה כן מעצמו, כיון שעל ידי מעשיו של הנכרי נוצר מצב חדש שלא היה קודם לכן. והגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ג פ"א ס"ק ג ד"ה וי"ל) ביאר, שדוקא במלאכה שאין דרך לעשותה בלי רשות מבעל

הבית, כגון להדליק מזגן וכדו', חייב למחות, שאם לא כן נראה שעושה בשליחותו, אבל במלאכה שהדרך לעשותה גם בלי רשות מבעל הבית, כגון לתקן נר שאינו דולק יפה, אינו חייב למחות. וראה מה שכתבנו בביה"ל שם ס"ב ד"ה ואפילו.

[שעה"צ ס"ק טו]

והנ"ל א"ס אינו עושה בקבלות, אלא בשליחות, אסור בקל וכו' (זה"ל) (27) כונתו כאן להוסיף על מה שכתב לעיל (סי' רנב ס"ק כב), שיש חילוק בין נכרי העושה מלאכה עבור ישראל בשכירות, שחייב למחות בו אפילו כשעושה הנכרי את המלאכה בביתו, לבין כשעושה בקבלנות, שאינו חייב למחות בו כשעושה הנכרי את המלאכה בביתו, ועל זה הוסיף כאן, שגם כשעושה בקבלנות שאינו חייב למחות בו, זה רק כשאין כונתו שיהנה הישראל מהמלאכה בשבת, אבל כשמדליק נר כדי שיהנה ממנו הישראל בשבת, אפילו שעושה כן בקבלנות ובביתו של הנכרי, חייב הישראל למחות בו.

[משנ"ב ס"ק יב]

אצל אינו יהודי קשפת, בביתו הוא, ולא הקטריחוהו לצאת מקומו²⁸. (28) אמנם לענין נכרי שעושה מלאכה לישראל בשבת בקבלנות, משמע בביה"ל לעיל (ס"א ד"ה בקבלנות) שנחשב בבית הנכרי, ואינו חייב למחות בו.

[משנ"ב ס"ק יח]

אֶלֶּאֱרֹא־סֵפֶן שְׂרֹעָה לְעִשֹׂת מִדַּת חֲסִידוֹת²⁹.

(29) ובטעם הרבה, כתב בשו"ע הרב (ס"ב) שהוא כדי להראות שאינו חפץ בזה.

[משנ"ב ס"ק טו]

דְּמִסְתַּקֵּא אֲדַעְתָּא דְּרַבָּא קְעָבִיד³⁰.

(30) וכשידוע שהנכרי המדליק אינו יודע אם יבואו רוב נברים או רוב ישראל, הסתפק הגר"ש אויערבך (שולחן שלמה ס"ק ה, בת"י) מה הדין במקרה כזה.

[משנ"ב ס"ק יח]

הֵינּוּ מְיֻדָּים³¹.

(31) כונתו, שכיון שהנכרי השתמש בנר מיד, מוכח הדבר שהדליק לצורכו, אמנם לקמן כתב (סי' שכה ס"ק ע), שאע"פ שלא השתמש הנכרי בנר מיד, מותר לישראל ליהנות ממנו, אלא אם כן ידוע שהדליק לצורך הישראל, וביאר התהלה לדוד (סי' שכה ס"ק לד), ששם מדובר בנכרי שאינו מכיר את הישראל, ולכן אומרים שמסתמא הדליק לצורכו, ובבבדי ישע (שם ס"ב) כתב, ששם מדובר בנכרי שמדליק נר בביתו, ומשום כך י"ל שמן הסתם הדליקו עבור עצמו, אלא אם כן יוצא מביתו מיד לאחר שהדליקו, מה שאין כן כאן שמדובר בנכרי המשמש בבית שאינו שלו, ועושה מלאכה לצרכי הרבים, וכשיש מחצה ישראלים ומחצה נברים עושה לצורך שניהם, ולכן דקא כשמשמש בנר מיד מוכח שהדליקו לצרכו, ומותר לישראל ליהנות מהנר.

[משנ"ב ס"ק כ]

שְׂרִי לְהִנִּית מִמֶּנּוּ³² בְּעֵד שְׁהָרָאשׁוֹן דּוֹלָק³³.

(32) ואף שלגבי מי שצוה לנכרי לצחצח לו את נעליו, כתב לקמן (סי' שכו ס"ק טו) שאסור ליהנות מהם עד הערב בכדי שיעשו, ואף על פי שיכול להשתמש בנעל בלא הצחצוח כמו שיכול ליהנות רק מנר אחד ומדוע אסור בהנאה עד הערב בכדי שיעשו, ביאר הגר"ש המשך במילואים עמוד 14

הלכות שבת סימן רעו

באר הגולה

ו שם בברכות ד
מקבץ דשמיאל

מיהו, (יא) אם עשה אינו יהודי (יב) בבית ישראל (יג) מדעתו, (יד) אין ישראל צריך (ט) לצאת אף על פי שנקנה מן הגר או מן המדונה (סו): **ב** ישראלי ואינם יהודים * שהסבנו יחד והדליק אינו יהודי גר, (טו) * אם רב אינם יהודים מתוך להשתמש לאורו, ואם רב ישראל, או אפילו (טז) * מחצתה על מחצתה, אסור. * ואם יש הוכחה (יז) של צורך (יח) אינו יהודי מדליקה, בגון שאנו רואים (יח) שהוא משתמש לאורו, (יט) אף על פי שרב ישראל, מתוך: הגה יש אומרים דמתוך לומר לאינו יהודי להדליק לו גר (כ) לסעודת (ד) שבת, משום דסבירא לה דמתוך (כא) אמינה לאינו יהודי אפילו במקל אכה גמורה (כב) במקום מצנה (ר"ן ס"פ ר"א רמילה בשם העיטור), שעל פי זה

באר היטב

קבלת בביתו של ישראל כמ"ש סימן רנב ס"ב, הגמיר, מ"א: (ג) א"י. ואם עשה לצורך שניהם אסור. כמ"ש סימן תקטו ס"ו: (ד) שבת. פי' שישב בחשך ואין יכול לאכל סעודת שבת, אבל אם כבר אכל פשיטא דאסור, כמ"ש רס"י זה, והיה אם יש לו גר או אסור לומר לא"י להדליק, ואם הדליק

באר הגולה

[ב"י]. ויצת הצורך יש לסמוך אדעת ראשונה, וכן סתם המחבר בסוף השינוי להקל: * שהסבנו יחד והדליק וכו'. לכאורה נראה דאינו יהודי המדליק אינו נחשב לחשבונו הרב, שהוא מדליק על השלחן על דעת המסבין אצלו, וכן²⁶: * אם רב אינם יהודים. כתב במאירו: לא כל הרבנים שרים, שאם יש אדם חשוב כליף שמהדברים מוכיחים שבשכילו נעשה, הולכין אחריו. ולכאורה מוכרי התיספות, שבת קכ"ב דבור המתחיל 'אמר', לא משמע כן, דהם פתחו סבא וז' לאפרי, ונדע דהלכה ברבא דחולק עליו כנה וסבירא לה דאף שניה רבן גמליאל נשיא ושר בספינה, אפילו הכי גר לאחד גר למאה. ואולי דזה שהוא משמש בצמצו בהקשר ששעה, דאמרין בזה דהעקר גשה אדעתה דנעשה, דפרש רש"י, סבא זו אלימא יתור משה דאמרין בעלמא דהעקר אדעתה דרבא קעבד: * מחצתה על מחצתה וכו'. עין במשנה ברורה דהשעם כשום ספקא, והוא מפרש רש"י בשבת קכ"ב וקצתיק' בביתא דרש"י ולפי זה, בסעיף א דפסק לצדו מתוך, הנה גיש הוכחה, ויגדן שראינו שהוא משתמש תוך לאורו ובהאי גוונא, אבל אם היה ספק אם לצרכו או לצורך ישראל, אסור, וכן כתב הפריימקרים. ואף דקאמא דה' מלוי לפי השיטות בשבת קנ"א עמוד א, עין שם, ורש"י בשבת קכ"ב אויל כנה לפי גרסא ראשונה, ולפי גרסא אחרונה דסבירא לה לרש"י שם דהיא העקרת, השעם במקצתה על מחצתה משום דמסקמא לשם שניה נעשה, אבל לענין ספקא יש להקל, ונחיי שנתקמא השעם השני במשנה ברורה, מכל מקום לענין דינא יש להחמיר בספקא, שכן סתם המחבר בסימן שבה סעיף ס וסעיף טו²⁷ ודקטן חקטו; ומכל מקום נראה לי דבהעקרה לזה עוד אינה ספקא, יש להקל ולסמוך על שיטת רש"י וסיעתו המקלין בזה: * ואם יש הוכחה. עין במשנה ברורה שדעתא דהשעם המגן אברהם דאם עשה בשביל שניהם אסור, וצ"ח המגן אברהם על זה; כמו שכתב בסימן תקטו סוף סעיף ו, ורוצה לומר, דאיתא שם בהפ"ה דאם לוקט בשביל שניהם אסור. ולכאורה למה לא הביא המגן אברהם מקום, מסימן שבה סעיף ו, דאיתא שם בהד"א דאם לקט וצד בשביל ישראל ואינו יהודי, צריך להקטין וכו'? ויש לומר, דהנה איתא דהשעם משום דליקא הוכחה דהעקר בשביל האיני יהודי, אימא בשביל ישראל, אבל הכא דאמרין דהדליק בשביל עצמו בשביל ישראל, איתא דהעקר אדעתא דנפשה צביר, וסבירא דה' מוכחא דאסור דאסור דאסור, לכן הביא המגן אברהם דאסור, פי' היכי דלשם ספק תרמיא דאם ידוע שלוקט בשביל שניהם אסור, ורוצה לומר אף ברב אינם יהודים וברב מוכח שם לסמך. אף דבעלמא אמרין טאן דעבד אדעתא דרבא

אינו יהודי. ורוצה לומר, לצורך עצמו, ויכדמסם לבסוף, והוא הדין (כג) אם יש הוכחה שהדליק בשביל אינו יהודי אחר. ואם אנו יודעין שעשה גם בשביל ישראל, אסור, כן כתב המגן אברהם, וצ"ח המגן אברהם דהנה (יד) שהוא משתמש. הנה (כד) מיר"א: (טו) אף על פי וכו'. דמסקמא (כז) כשהדליק מתחלה, גמי העקר אדעתא דידה עבד, וגר לאחד גר למאה: (כ) לסעודת שבת. הנה (כו) שישב בחשך ואין לו שום גר לאכל, אבל (כז) אם גמר סעודתו (כח) אף שצדין לא בנה ברבית המזון, (כט) או שיש לו גר אסור, פשיטא דאסור לצוות לאינו יהודי להדליק לו, דהוי שבת שלא במקום מצנה. מיהו, אם יש לו שום גר וצבר וצנה לאינו יהודי להדליק לו גר אחר, שרי להנות ממנו²⁸ בעוד שהגר הראשון דולק²⁹, כמו שכתב בסעיף ד: (כא) אמינה לאינו יהודי. אבל שבות דישאל עצמו, לכלי עלמא אסור (ל) אפילו במקום מצנה: (כב) במקום מצנה. ולבנות ביתה הנכנסת בשבת על ידי אינו יהודי, כתב המגן אברהם

שער הציון

(י"א) מגן אברהם: (י"ב) הגר"א. וכן כתב המגן אברהם בסעיף קטן יד. ומה שכתב המגן אברהם בסעיף קטן ד מירי שלא נאח בפעם ראשון עד אחר הדלקה, כן כתב הגר"א דה: (י"ג) הגר"א: (יד) כן משמע מהדריי ובהגר"א: (טו) ודקא אם אינו עושה בקבלת, אבל בשלשנה, אסור בכל גוונא²⁷ נהגרא ופ"א ור"א: (טז) מגן אברהם: (י"ז) פריימקרים: (י"ח) מגן אברהם: (י"ט) מגן אברהם: (כ) אליה רבה: (כ"א) גמרא: (כ"ב) פשוט: (כ"ג) מוכח מפור: (כ"ד) פריימקרים: (כ"ה) רש"י: (כ"ו) מגן אברהם: (כ"ז) כן מוכח מפריימקרים דכל השעודה השוכה סעודת מצוה³⁴: (כ"ח) כן מוכח מפריימקרים, והוא פשוט. ויש לענין אם יש לו כוס לברכת המזון, וצ"ח לעיל סימן קכ"ג סעיף ד ונחנן בו עיני' וכו', ולפי מה דמסיק הרמ"א בודאי יש להחמיר בזה: (כ"ט) מגן אברהם וכל האחרונים, דלא בעלת שבת: (ל) עורבן ס"ח:

